

УДК 330.342.146

Лісніченко М.О.¹, Плинокос Д.Д.², Галан О.Є.³

^{1,3} доц. НУ «Запорізька політехніка»

² ст.н.с. Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ПРОЯВАМ ЦИФРОВОГО АМЕНСАЛІЗМУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Цифрова трансформація глобальної економіки сприяла утвердженню нових форм взаємодії між учасниками ринку, зокрема через цифрові платформи, що концентрують контроль над інформаційними потоками та доступом до ринку. Одним із проявів цих процесів є феномен цифрового аменсалізму, який можна визначити як однобічний структурний вплив великих платформ на менш потужних суб'єктів ринку без прямої вигоди чи конкурентної мотивації з боку самих платформ. Такі практики проявляються у виключенні нішевих гравців з цифрових екосистем, алгоритмічному обмеженні видимості, нав'язуванні власних стандартів та контролі над даними.

ЄС одним із перших на інституційному рівні визнав потребу у створенні механізмів стримування ринкової влади цифрових «воротарів» (gatekeepers). Прийнятий у 2022 р. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2022/1925 про конкуренцію на цифрових ринках (Digital Markets Act – DMA) визначає чіткі правила для найбільших платформ. Зокрема, акт забороняє поєднання персональних даних з різних сервісів без згоди користувачів, встановлює вимогу забезпечення інтероперабельності месенджерів та обмежує можливість платформ привілейовано просувати власні продукти. Таким чином, DMA є системною спробою запобігти цифровому аменсалізму шляхом обмеження структурної асиметрії між глобальними корпораціями та локальними учасниками ринку [1].

У США боротьба з проявами цифрового аменсалізму здійснюється переважно через антимонопольні інструменти. Федеральна торгова комісія та Міністерство юстиції ведуть гучні справи проти Google, Apple та Amazon, звинувачуючи їх у зловживанні ринковою владою, що обмежує конкуренцію та доступ менших компаній до цифрових екосистем. Ці процеси мають прецедентне значення і демонструють прагнення США посилити контроль над «великими технологіями», хоча підхід тут менш кодифікований, ніж у ЄС.

В Австралії прикладом протидії цифровому аменсалізму є ухвалення у 2021 р. News Media Bargaining Code, який зобов'язує платформи укладати угоди з медіакомпаніями щодо справедливої винагороди за використання контенту (новин). Це стало відповіддю на ситуацію, коли великі цифрові

корпорації отримували значні прибутки від реклами, але не компенсували втрати місцевих видавців. Такий підхід розширює можливості менших учасників ринку й дозволяє зменшити асиметрію ресурсів між глобальними платформами та локальними медіа [2].

У Японії у 2021 р. набув чинності Act on Improving Transparency and Fairness of Digital Platforms, спрямований на підвищення прозорості умов діяльності платформ, захист малих і середніх підприємств та уникнення практик, що можуть призвести до нерівних умов конкуренції. Закон зобов'язує великі цифрові компанії звітувати про зміни умов використання сервісів та забезпечувати механізми розгляду скарг бізнес-користувачів [3].

Для України досвід зазначених країн має важливе значення. По-перше, імплементація європейських практик, зокрема положень DMA, дозволила б адаптувати національне законодавство до стандартів ЄС у рамках інтеграційного курсу. По-друге, важливо врахувати американський підхід із використанням гнучких антимонопольних інструментів, що може бути корисним у швидко мінливому цифровому середовищі. По-третє, практика Австралії та Японії показує важливість підтримки національних виробників контенту та малих підприємств, які найчастіше стають жертвами цифрового аменсалізму.

Таким чином, зарубіжний досвід свідчить, що протидія цифровому аменсалізму потребує системного підходу, який поєднує законодавчі обмеження, прозорість алгоритмів та підтримку вразливих учасників ринку.

Цифровий аменсалізм є одним із найменш досліджених, але водночас найбільш відчутних ризиків сучасної економіки. Європейські, американські, австралійські та японські практики показують різні моделі стримування домінування цифрових платформ. Україна має можливість інтегрувати найкращі рішення цих моделей, поєднуючи їх з власними інституційними та економічними реаліями для формування справедливого цифрового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act). *European Union* URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj/eng> (дата звернення: 29.09.2025).

2. Treasury Laws Amendment (News Media and Digital Platforms Mandatory Bargaining Code) Act 2021. *Federal Register of Legislation, Government of Australia*. URL: <https://www.legislation.gov.au/C2021A00021/latest/text> (дата звернення: 29.09.2025).

3. Act on Improving Transparency and Fairness of Digital Platforms, Act No. 38 of 2020. *Japanese Law Translation* URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/ja/laws/view/4532/en> (дата звернення: 29.09.2025).